

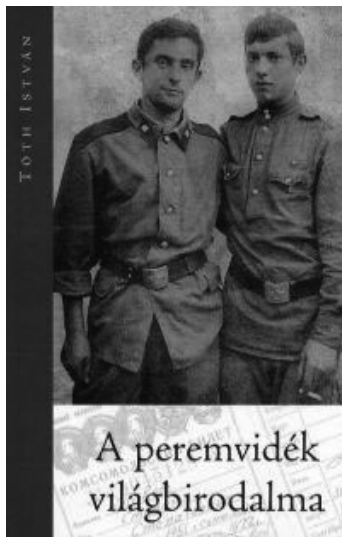
CSERNICKÓ ISTVÁN

A VÉGEK DICSÉRETE

Tóth Istvánt sokan ismerik Kárpátalján, hiszen ő vezeti Magyarország beregszászi főkonzulátusát. Ám sokan ismerhetik jóval korábbi életről, a konzuli megbízatása előtti időkből is: egykori Forrás-tagként, a kisebbségek kutatójaként, a határon túli magyarok ügyeivel foglalatосkodó hivatalnokként, a Pro Minoritate folyóirat szerkesztőjeként, Magyarországra áttelepült, de szülőföldjére gyakran hazalátogató kárpátaljai magyarként. Tóth Istvánnal most egy kötet szerzőjeként találkozhatnak ismerősei, illetve egy könyv szerzőjeként ismerhetik meg azok, akik korábban nem találkoztak vele.

Tóth István *A peremvidék világbirodalma* című kötete a közelmúltban jelent meg a Méry Ratio Kiadó és a Kisebbségekért – Pro Minoritate Alapítvány gondozásában. A könyv a szerző – néhány kivételtől eltekintve – 1989 és 2010 között különböző fórumokban (főként folyóiratokban, lapokban) megjelent kisebb-nagyobb publikációit foglalja egybe egyetlen vastkos, tetszetős kivitelű kiadványban.

Az értelmiségi elemzésnek számos szempontja azonosítható. Vannak, akik a tudomány vagy egy központi hivatal elefántcsonttornyának magasából tekintenek alá, s felülnézetből látják és láttatják a dolgokat. Mások igyekeznek minden helyszínre ellátogatni, sok apró részletet összegyűjteni, s a személyes tapasztalatokból, az apró mozaikokból egységes képet szerkeszteni. Olyanok is akadnak, akik a már megtörtént eseményeket rakják időrendbe, fűzik fel valamilyen logikai szálra, és keresnek közöttük összefüggéseket, tendenciákat. S persze sokan próbálkoznak azzal is, hogy messze előre tekintenek: a múlt és jelen helyzet áttekintéséből raknak össze jövő-

képeket, előrejelzéseket. Nem kevesen vannak azok is, akik úgy végeznek összegzést, hogy nem maguk mondják ki a következtetéseket, hanem másokat szólaltatnak meg, s interjúalányaik megválasztásával, a róluk és az általuk alkotott képpel érzékeltetik, miként látják ők, a beszélgetések irányítói a világot, vagy éppen mások elemzéseit (például könyveit) bemutatva, értékelve fejezik ki egyben saját gondolataikat is.

Tóth István közelmúltban megjelent összefoglaló kötetében azonban egyik elemzői magatartás sem kizárólagos. Az egyetlen helyre összegyűjtött publikációk között természetesen több olyanra akadhatunk, melyek akkor készültek, amikor Tóth István a Határon Túli Magyar Hivatalában betöltött tisztségéből fakadóan rálátással bírt a Kárpát-medence magyarságának helyzetére. Számos úti beszámoló, helyszíni élményből fakadó közlés is helyet kapott a könyvben, melyek mindegyike nagyobb összefüggésekbe helyezi a lokális eseményeket. A publikációk jelentős része foglalja össze röviden a ma Kárpátjának nevezett régió (Tóth István szülőföldje) huszadik századi történetének egy-egy eseményét, mégpedig oly módon, hogy a történelmi ismertetőben a kor politikai összefüggéseinek érzékeltetése mellett a mai viszonyok előképe is megjelenik. Nagy ívű jóslatok, víziók nincsenek ugyan Tóth István könyvében, ám szinte mindegyik írásban ott van a múlt és jelen tapasztalataira épített jövőbe vetett egyidejű hit és kétely, remény és aggodalom, valamint a lehetséges veszélyekre való figyelmeztetés. S ha a könyv azon részeit lapozgatjuk, ahol a kötet szerzője egy-egy közéleti szereplőt, irodalmárt mutat be riport vagy portré útján, vagy amikor más könyveit, publikációit ismerteti, nem nehéz megtalálni a sorok között magát Tóth Istvánt is. A kötet szerzőjével készített interjúban viszont nem csupán az egyéni életút vázlatát olvashatjuk, hanem a kárpátaljai magyarság történetének egy viszontagságos korszakának jellemzői, a korabeli társadalmi és kulturális viszonyok, a szovjet valóság mindennapjainak képtelenségei is megjelennek benne.

A Tóth István közírói munkásságának főbb darabjait összefoglaló kötet hét nagyobb egységre tagolódik. Az első részben (Ukrajna, Kárpátalja: nemzetpolitikák és nemzettudat-hasadások) Kárpátalja történetének egy-egy eseményét mutatja be a szerző. Olyan kérdések vetődnek fel ezekben a tanulmányokban, mint a kárpátaljai ruszin és magyar autonómia, a vidék szovjet megszállása, 1956 kárpátaljai vonatkozásai, a függetlenné vált Ukrajna nemzetiségpolitikájának alakulása.

A második egység (Bedutyizott nemzedék) gerincét a kárpátaljai magyar irodalom és közélet szereplőiről, néhány helyi magyar kiadványról

készült portré, ismertető alkotja. A kötetnek ez a része is igazolja azt a már többször megfogalmazott tapasztalatot, hogy a kárpátaljai magyar érdekvédelem gyökereinek egyikét a szépirodalmi szerveződések jelentik.

A könyv következő részében (A vilniusi váltó) az olvasó kilép Kárpátaljáról és a Kárpát-medencéből, és a szerzőnek az épp átalakuló Baltikumban szerzett élményeiről olvashat. Az épp függetlenné váló, szuverenitásának első lépéseit tevő volt szovjet köztársaságok, Észtország, Lettország és Litvánia botladozásairól, útkereséséről, az események nagypolitikai vonatkozásairól, valamint a szerző által éles szemmel észlelt veszélyekről szólnak ezek az írások. Rendkívül érdekes megfigyelni, ahogyan az épp szintén átalakulóban lévő (rendszerváltoztató) Magyarországon élő szerző nem titkolt szimpátiával és érdeklődéssel fordul a kis balti népek felé, meglátva azokat a párhuzamokat, melyek az akkor a függetlenséget ugyancsak tanulató Ukrajnában élő kárpátaljaiak helyzete között vonhatók.

A kötet negyedik blokkjába (Önazonosságok, fáziskésések, felsőbbrendűségek) sorolt írások ismét visszakalauzolják az olvasót a Kárpát-medencébe. Magyar és nem magyar értelmiségiekkel, közéleti emberekkel készült beszélgetések, portrék olvashatók ebben a részben.

Az ötödik fejezetben (Tűnt tájak, dermesztő időszerűségek) a szerző azokat a könyvismertetőit gyűjti csokorba, melyeket magyar, ukrán, szlovák vagy épp cseh szerzők munkáiról írt. Olyan kiadványokkal is megismerteti Tóth István a magyarországi közvéleményt, melyek az átlag magyar olvasó számára hozzáférhetetlen nyelven (például ukránul) jelentek meg, ám amelyek olvasása „dermesztő időszerűségük” miatt nem érdektelen számunkra. Ilyenek például azok a kötetek, melyek a magyarság szomszédságában élő nemzetek történelemképéről, magyarokról alkotott képéről, vagy éppen a ruszinokról szólnak.

A kiadvány hatodik része (Drúzsba kötve) a szerző olyan publicisztikáit fogja össze, amelyekben magyarokról, ruszinokról, románokról, szlovákokról, sőt üzbég katonai felcserekről esik szó, de melyek mindegyike jól jellemez egy-egy élethelyzetet, korszakot, eseményt.

A kötetet végül egy a szerzővel készített interjú zárja, melyben Zelei Miklós író-újságíró, Kárpátalja kiváló ismerője faggatja Tóth Istvánt. A beszélgetésből nem csupán Tóth István személyes sorsa és a kis ung megyei magyar faluból Ungváron és a szovjet hadseregen át Magyarországra vezető életútja ismerhető meg, hanem a huszadik század második felének kortörténete is.

A kötet írásai jól mutatják azt, hogy bár a szerző fő érdeklődési köre

Kárpátalja, illetve a Kárpát-medence magyarsága, Tóth István nyitott szemmel és szívvel fordul a közelebbi és távolabbi szomszédok felé is. A szerző – kutatóként, közhivatalnokként, értelmiségiként – érdeklődéssel figyeli a világbirodalmak nagypolitikája között lavírozó peremvidékek, a több szempontból is perifériának tekintett végek embereinek mindennapjait, hétköznapi küzdelmeit a túlélésért, az emberhez méltó életért. Tóth István kötete tehát nem csupán egy retrospektív cikkgyűjtemény, hanem a végeken folytatott harcok kordokumentuma, a végek helytállásának dicsérete is egyben.

(TÓTH ISTVÁN: *A PEREMVIDÉK VILÁGBIRODALMA*.
PRO MINORITATE ALAPÍTVÁNY, 2013. 462 OLDAL.)

